

TEREZÍNSKÝ DENÍK 1941-45

*Svědectví o životě a smrti
v terezínském ghettu*

Eva Roubíčková

Eva Roubíčková

Terezínský deník 1941-45

Svědectví o životě a smrti
v terezínském ghettu

Praha 2009

Kniha vychází s přispěním Nadace Židovské obce v Praze a Židovského muzea v Praze. Za podporu při vydání děkujeme panu Vojtěchu Blodigovi z Památníku Terežín a panu Ondřeji Klípovi.

Deníkové záznamy již vyšly v USA (We're alive and life goes on, Henry Holt and Company, New York, 1998) a v Německu (Langsam gewöhnen wir uns an das Ghettoleben, Konkret Literatur Verlag, Hamburg, 2007).

© Eva Roubíčková & Konkret Literatur Verlag, 2009

© Nakladatelství P3K, 2009, 2011

ISBN 978-80-87343-00-5 (tištěná kniha)

ISBN 978-80-87186-21-3 (ekniha pdf)

OBSAH

<i>Předmluva</i>	7
Život před transportem	9
Deník	15
1941	16
1942	27
1943	71
1944	123
1945	159
... a po válce	169
<i>Terezínské ghetto (odborný doslov)</i>	175

PŘEDMLUVA

„Bude to dnes ještě někoho zajímat?“ zeptala se paní Eva Roubíčková při přípravě této publikace. Nebylo už všechno řečeno? Terezínský deník není literární skvost Prima Leviho nebo Imre Kertésze, není učebnicí dějin holokaustu, je především svědectvím o osudu konkrétního člověka a současně autentickým historickým materiálem, přibližujícím všední den v ghettu. Výjimečnost textu spočívá mj. právě ve skutečnosti, že se nejedná o „paměti“, ale o poctivý deník z terezínského předpeklí, psaný bez znalosti věcí příštích. Je tak fascinujícím a současně hrůzným svědectvím atmosféry doby – např. v záznamu z ledna 1943 se píše: „...v blocích lidé pomalu umrzávají, zejména na půdách, kde není vůbec možnost topení, přirozenou reakcí na tento stav jsou další transporty do Polska; horší než zde na půdách to v Polsku (Osvětimi) být nemůže...“

Deník ale není jen pouhou – byť mimořádně působivou – dokumentací osudu jedné české Němky židovského původu, přibližuje niterné pocity mladého člověka konfrontovaného s tragédií svých nejbližších a perzekucí celé židovské komunity. Těživá realita vystavuje zkoušce Evin žebříček životních hodnot a formuje ho. Vedle strachu o fyzické přežití zní z deníku úpěnlivé: Budeme ještě schopni žít na svobodě jako lidé? Eva Roubíčková trpěla, ale nesestoupila pod lidskou důstojnost a nenechala si vzít vnitřní svobodu ani tehdy ani dnes. S odstupem říká: „Ptali se mě, jestli nenávidím ty Němce, ale já nemůžu nikoho nenávidět. Pomstít bych se taky nedovedla. Ti, co se mstili, ti třeba i s Němci spolupracovali a měli špatné svědomí... a pak byli zase komunisty.“

Dvě desetiletí leželo asi dvacet sešitů deníku psaných těsnopisem sudetskou němčinou bez povšimnutí. Až děti objevily matčín svazek tajemných hieroglyfů při hledání dárků. Paní Roubíčková potom manželovi deník nadiktovala a společně ho kvůli dětem přeložili do češtiny. Na konci sedesátých let byly krátké výňatky z deníku publikovány v denním tisku. Celý rukopis však zůstal znám pouze úzkému okruhu badatelů, třebaže v odborných člancích byl několikrát citován. Až do tohoto vydání zůstal nejrozsaáhlejším v češtině publikovaným

výtahem z deníku E. Roubíčkové výběr otištěný v Tereziánských listech v roce 1992, který uspořádal a poznámkami opatřil doc. V. Blodig.

Záznamy v deníku dokumentují tak důležité události jako popravy v počátečním období existence ghetta, hlavní vlny transportů odvázejících znovu a znovu židovské vězně z Tereziína na Východ – především do Osvětimi, pověstné sčítání vězňů v Bohušovické kotlině, tzv. zkrášlování ghetta před návštěvou delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže, samotný průběh návštěvy a jiné. Stejně tak na jeho stránkách nalezneme svědectví o každodenních starostech a nemnoha radostech všedního dne vězňů, zejména však o represích a tragédiích, které především určovaly ráz života v tereziánském nuceném společenství. Nejblíže popsala autorka život v zemědělském hospodářství ghetta, kde pracovala, ale nalezneme i postřehy z jiných částí ghetta a poznatky o chování různých sociálních skupin či příslušníků komunit z různých zemí a jejich psychologii.

Zvláštní místo zaujímají záznamy o spojení se světem za hranicemi ghetta. Příběh nezištného přátelství a pomoci „árijského“ železničáře Karla Košvance je svědectvím o lidské soudržnosti a odporu proti bezpráví a vládě násilí, o aktivní solidaritě prostých českých lidí s oběťmi rasově motivované nacistické genocidy.

Deník Ezy Roubíčkové je unikátním historickým pramenem a výpovědí statečného člověka, která by neměla být zapomenuta.

Vojtěch Blodig a Ondřej Klípa

ŽIVOT PŘED TRANSPORTEM

Již pro první americké vydání deníkových záznamů jsem byla požádána o stručné doplnění svých osudů před válkou a po válce. Podobně činím i pro české vydání. Věřím, že dostatečně dokreslí nesmyslnost a obłudnost všeho, co následovalo. Vždyť ještě pár let před válkou jsme žili jako většina lidí kolem nás, chodili do stejných škol, pracovali ve stejných zaměstnáních, hovořili stejným jazykem, prožívali stejné radosti i starosti a jen občas zašli na bohoslužbu do „jiné budovy“...

Narodila jsem se 16. července 1921, tři roky po 1. světové válce, v Žatci do židovské německy mluvící rodiny. Tatínek, za války důstojník rakousko-uherské armády, učil na klasickém gymnáziu řečtinu a latinu, maminka byla v domácnosti a pomáhala v místní synagoze. Žili jsme ve velké vile s maminkou mojí matky a také s jejím bratrem. Babička se mnou trávila spoustu času a výrazně mě ovlivnila. Jakožto jedináček a navíc též jediné vnouče jsem byla velmi hýčkané dítě. Prožila jsem nádherné mládí – hrála jsem tenis, v létě plavala, v zimě lyžovala, trávila čas se svými židovskými, ale i nežidovskými přáteli. Ve chvíli, kdy Hitler nastoupil k moci, se můj dosavadní život pomalu chýlil ke konci. Jak nacistická propaganda sílila, cítila jsem, že se mi moji nežidovští přátelé více a více vzdalují. Žili jsme v převážně německy hovořící oblasti Československa, v tzv. Sudetech, kde získával nacismus velkou podporu.

V létě 1938 jsem navštívila příbuzné v Plzni. V tenisovém klubu jsem se setkala s mnoha novými lidmi, mezi nimiž byl též Richard Roubíček, můj budoucí manžel. Bylo mi sedmáct, jemu o jedenáct let více, měl ukončenou školu – myslela jsem na něho pouze jako na přítele a kamaráda. O pár měsíců později mi řekla jeho sestra, že když se vrátil zpátky do Prahy, všem oznámil, že potkal ženu, kterou by si rád vzal. Mně to ale tehdy neřekl.

Po návratu domů jsem zjistila, že se situace dramaticky zhoršila. Dřívější přátelé – spolužáci a učitelé – se začali

DENÍK

1941

10. 12. STŘEDA Dopoledne doma, odpoledne na nákupech, půl hodiny po návratu volá teta Elsa, že jsme v příštím transportu. Byla jsem zcela klidná, jela jsem ihned s maminkou na Obec, zda se ohledně tatínka nedá nic dělat.¹ Na Obci hrozný chaos a strach, nikdo nic nevěděl, nikdo nemohl poradit. Maminka dost zoufalá. Večer u nás Glaserovi, Kohnovi, strašně rozčilení. V jedenáct přišel muž z Obce a přinesl nám to černé na bílém. Pouze maminka a já. V noci jsme vůbec nespaly.

11. 12. ČTVRTEK Od čtyř hodin jsme již zase pracovaly. Dělaly jsme spací pytle. Dopoledne u mamky² a k tomu ještě spoustu cest. Odpoledne jsme pracovaly doma. Bylo u nás množství lidí. Karel Reiner se o nás zasazuje, zda se mu to podaří, je otázka.

12. 12. PÁTEK Celé dopoledne na Obci. Dostala jsem číslo: N 6g. Nálada ani ne tak hrozná a zoufalá, jak jsem si představovala. Jsme na tom všichni stejně. Gi³ se chce přihlásit dobrovolně, aby šel s námi, prozatím ale je ještě naše vlastní žádost projednávána. Prosvícení na ambulatoriu, kdyby něco našli, tak by to byla také možnost. Nevíme ovšem, zda si máme zahrávat s osudem. Příští transporty půjdou po Novém roce do

¹ Můj otec byl právě s TBC v sanatoriu na Pleši, a nemohl proto být zařazen do transportu. (*Poznámky k deníku, neoznačené jako redakční, doplnili manželé Roubíčkovi při překladu deníku do češtiny v r. 1965 – pozn. red.*)

² Maminka je označení mé vlastní matky, mamka je označení matky mého snoubence Richarda.

³ Můj strýc, bratr mé matky.

Polska a Terezín je přece jen mnohem lepší. Celé dopoledne jsem obíhala jedno ambulatorium po druhém, všude šílený zmatek. Všude fronty a doma toho máme tolik co dělat. Jsme již všude známy jako zvláštní případ, kvůli tatínkovi. V tomto transportu je to případ ojedinělý. Záleží zcela na gestapu, zda nás zde s tatínkem nechají. Všichni naši známí dojemně hodní, mamka, Glaserovi, paní Kohnová, která má neslýchaně moc práce.

Pracovaly jsme dnem i nocí. Myslely jsme několikrát, že máme práci tak celkem za sebou, a pak jsme viděly, že skutečná práce je pořád ještě před námi. Zrušily jsme celý byt, věci jsme arizovaly, rozdělovaly jídlo. To vše bylo hlavní prací. A přitom hrozná nejistota, zda pojedeme či ne. Musíme ovšem počítat, že ano. Chudák Gi je nejvíce rozčilen.

13. 12. SOBOTA Od čtyř hodin ráno jsme zase pracovaly. V sedm hodin byli u nás Petr a Danny, šli pro váhy.⁴ Vážili jsme všechny věci. Mám toho víc než padesát kilo. Ráno přišel muž z Obce, naše žádost byla zamítnuta a musíme jet. Gi se ihned dobrovolně přihlásil. Dopoledne byla všechna zavazadla vyzvednuta. Odpoledne jsme vyklidily ještě spíž, a bylo po největší práci. Večer jsme ještě odstranily mnoho věcí, všechny koberce a vyměnily nábytek. Byla jsem celý den jako ochromena, díky Bohu jsem se nedostala k tomu, abych přemýšlela. Je mi jako bych dostala injekci, vím, že to musí bolet, ale jsem zcela bez citu. Mamka je nestále u nás, dostala jsem od Richarda fotky, které přišly přes strýčka Richarda z Ameriky.

14. 12. NEDĚLE Ráno jsme se ještě jednou vykoupaly, umyla jsem si hlavu, pak mnoho návštěv, stále ještě práce, a pak starost o maminku. Je hrozně rozčilená, pořád pláče, hlavně pro tatínka. Napsala jsem tatínkovi dlouhý dopis, který však bude odeslán, teprve až budeme ve Veletržním paláci. Bude to pro něj strašné, jako blesk z čistého nebe. Nechtě se jen probůh dobrovolně nepřihlásí, byla by to pro něj katastrofa. Byl u nás

⁴ Naše věci musely být váženy, protože nám bylo povoleno brát si s sebou pouze padesát kilogramů.

Ergänzung u. Aenderung der Erklärungen zu der amtlichen Vorladung

1. Besichtigung des Gepäcks:

In jedes Gepäckstück muss oberauf ein Zettel eingeklebt werden, der ausser der Transportnummer den Namen, Vornamen und das Geburtsdatum des Transportteilnehmers enthalten soll. Dies zu schreiben!

Hierdurch wird ergänzt der Punkt 3 c der Erklärung.

2. Hüterangelegenheiten:

Das Recht für Übertragung von Häusern auf den Auswanderungsfond hat eine neue Adresse und eine neue Rufnummer:

Prag I, Nürnbergstrasse 32, Ruf 626-22.

Hierdurch wird abgeändert der Punkt 3 f der Erklärung.

3. Lebensmittelkarten, Seifenkarten und Kohlenstammkarten:

Ausser den Lebensmittelkarten und den Seifenkarten hat jeder Transportteilnehmer mitzubringen:

- die Lebensmittelstammkarte, soweit auf dieser Lebensmittelstammkarte keine anderen Personen verzeichnet sind, die der Transportteilnehmer; ansonsten ist anstatt der Lebensmittelstammkarte das Stammblatt „Stammkartenummeldung“ mitzubringen;
- die Stammmutter auf Grundstein ist auf der Wohnungsgelände;
- in jedem Falle ausgefüllte bei

Es wird ausdrücklich
verboten als der
beim, sondern auch
Ehmo gehören zu
Versehen 3 a —

Wichtige Mitteilung!

Schlafgelegenheiten

Für die Unterbringung bis zur Abfahrt muß jeder Transportteilnehmer Matratzen oder einen Strohsack selbst bereitstellen.

Diese Schlafgelegenheiten werden vom Sammeldienst gleichzeitig mit dem Gepäck aus der Wohnung abgeholt.

Es ist demzufolge unbedingt notwendig, die Strohsäcke, bzw. Matratzen, mit der betreffenden Transportnummer auf beiden Liegeflächen so zu versehen, das auf diesen beiden Seiten weiße Leinwandstücke aufgenäht sind, auf denen die Nummer deutlich sichtbar geschrieben wird. Gouche-Matratzen dürfen nicht mitgenommen werden.

Feuergefährliche Gegenstände

Wir machen nochmals ausdrücklich darauf aufmerksam, daß es strengstens verboten ist, sowohl im Hand- als auch im Mitgepack

Rauchwaren, Streichhölzer oder Feuerzeuge mitzunehmen.

Was ist auf den Vorladungsent

mitzubringen

Die in den Erklärungen zur amtlichen Vorladung unter diesem Titel angeführten Gegenstände a) — k), insbesondere Dokumente und Wertpapiere, müssen ins Handgepack, nicht ins Mitgepack verpackt werden.

Důležité upozornění!

Spací podložky

Pro ubytování až do odjezdu musí si každý účastník transportu připravit sám buď lůžko nebo slamník.

Tyto spací podložky budou odvezeny shodnou službou a bytje současně se zavazadly.

Je tudíž bezpodmínečně nutno, aby slamníky resp. lůžka byly opatřeny po obou stranách příslušným transportním číslem a to tak, že budou přilíply na obou stranách kousky bílého plátna, na které je nutno zřetelně napsat příslušné číslo.

Kaučové lůžka nesmí být vzaty s sebou.

Předměty nebezpečné pro vnitřek ohně

Znovu důrazně upozorňujeme na to, že je co nejpřísněji zakázáno mít s sebou jak do ručního, tak do velkého zavazadla

kuřivo, zápalky nebo zapalovače.

Co musíte přilípnout na ústřední

předvolání s sebou

Předměty, uvedené pod tímto názvem ve zveřejnění k ústřednímu předvolání a) — k), včetně jak doklady a cenové papíry, musí být zabaleny do příslušného a nikoli do velkého zavazadla.

JUDISCHE KULTUSGEMEINDE

ŽIDOVSKÁ NÁBOŽENSKÁ OBEC

Od 1. září 1941 museli Židé v Protektorátu nosit na veřejnosti označení v podobě šesticípé žluté hvězdy s nápisem Jude. — Dokumenty Židovské náboženské obce v Praze obsahující pokyny k registraci a transportu (prosinec 1941)

také Otta Mändel. Paní Glauberová nám každý den posílala jídlo, dnes u nás vařila mamka. Ačkoliv máme teď spoustu všeho, nemůžeme jíst, nutíme se ke každému soustu.

V poledne jsme jely do Veletržního paláce. Gi jel na Obec, nemá ještě číslo a neví, zda bude zařazen. Mamka, Eva, Danny a spousta jiných lidí jeli s námi. Rozloučení s Prahou. Jen nepřemýšlet. V jednu musíme narukovat. Rozloučení se všemi je velmi rychlé. Vrata se za námi zavírají a od nynějška jsme zajaty a nejsme již svobodnými lidmi.

Veletržní hala je obrovský sál z prken, na mnoha místech přepažený. První dojem je hrozný. Snažila jsem se to před maminkou nedávat najevo. Podlaha je celičká pokryta matracemi, jen s úzkými uličkami mezi nimi. Na matracích ležíme ve dne v noci. Lidé zčásti celkem dobře naložení, zčásti hrozně rozčilení, nešťastní a skleslí. Ihned jsme šly na průzkum. Viděla jsem mnoho známých, Egona Forschera, kterého jsem jednou poznala u Bennyho, dobrého známého Zwiho, Pacovského, se kterým jsem chodila v Žatci do školy, synovce Taussiga. Ve čtyři hodiny byl přivezen k smrti nemocný muž, s plačící ženou a křičícím dítětem, a byl uložen hned vedle nás. Podíváme se blíže, vidíme, je to Pavel Mändel. Za chvíli jsme z něho dostaly, že hraje jen komedii, aby se snad dostal ještě domů. Na druhé straně vedle nás je mladé děvče (Fanny) v mém věku, zdá se milá, hned jsem se s ní spřátelila. Je šest týdnů vdaná a přihlásila se dobrovolně, aby mohla jet za svým mužem. Před veletržní halou je potrubí s kohoutky na mytí. Z druhé strany je otevřená kuchyně, krytá jen skříňkou. Na mytí pro ženy je malá dřevěná bouda s umyvadlem. „Nejkrásnější“ je záchod, dlouhá dřevěná bouda s kbelíky, které je třeba denně vynášet. Všichni jsou zděšení a hrozně nešťastní, já si z toho moc nedělám. Má nová přítelkyně je stále se mnou, jsem ráda, že ji mám. Je sportovní, veselá, ve dvou je vše snazší. Večer přišel Egon na návštěvu, zůstal celou noc s námi. Vůbec jsem nespala a bavila se s ním.

15. 12. PONDĚLÍ Lidé museli odevzdat klíče od bytů. My nikoliv, protože tatínek zůstal ještě doma. Jen klíče od skříní

„Veliké rozčilení. Pojede odsud transport do Polska. Budeme v něm? Je to příšerné. Myslely jsme, že alespoň před tím zde budeme uchráněny a nyní jsme na tom stejně jako v Praze. Paní Kaudersová se dobrovolně přihlásila se svým manželem, jinak z našich kasáren nikdo. Polovinu noci jsme pro ni balily. (...)

Dnes zde byla komise. Dánové, Švédové, prý předseda švýcarského Červeného kříže, také fašisté prý byli mezi nimi. Eppstein je všude prováděl. Rahm se sladkým úsměvem šel za ním. To vše je tak ohavné divadlo! Děti byly prý zolašť vycvičeny, aby Rahma na ulici objímaly a prosily ho: ‚Strýčku Rahme, pojd' si s námi hrát.‘ Načež on řekl: ‚Dnes ne, milé děti, dnes nemám čas, ale zítra.‘ Pak prý vytáhl krabici sardinek a ony: ‚Už zase sardinky.‘ A mnoho jiných komedií. (...)

Odpoledne přišel velký transport. Přibližně dva tisíce mužů a žen ze všech možných koncentračních táborů, v hrozném stavu, napůl mrtví hladem, žízni, příšerní na pohled. Muži byli vesměs Poláci, osmdesát žen z posledního transportu. Vyhublí až na kost, všichni s horečkou, pruhovanými uniformami, ostříhanými vlasy.“

